

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-28>

УДК 338.43:502.3

Шпикуляк Олександр Григорович

доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН, учений секретар Інституту,
завідувач відділу підприємництва, кооперації
та агропромислової інтеграції,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5257-5517>

Лопатинський Юрій Михайлович

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнесу та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9125-7818>

Шеленко Діана Іванівна

доктор економічних наук, професор,
професорка кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки,
Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9214-7258>

Кифяк Вікторія Іванівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцентка кафедри бізнесу та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6104-6403>

Шпикуляк Владислав Олександрович

магістр,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2422-7127>

Oleksandr Shpykuliak

National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics"

Yurii Lopatynskiy

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Diana Shelenko

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Viktoriia Kyfyak

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Vladyslav Shpykuliak

Taras Shevchenko National University of Kyiv

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ
СТРУКТУР АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА ЗАСАДАХ
«ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ: УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ
ТА ЯКІСТЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ****EUROINTEGRATION-BASED DEVELOPMENT OF
ENTREPRENEURIAL STRUCTURES IN THE AGRICULTURAL
SECTOR ON THE PRINCIPLES OF THE GREEN ECONOMY:
INNOVATION AND BUSINESS PROCESS QUALITY MANAGEMENT**

Анотація. У статті розроблено структурно-логічну модель впровадження європейського досвіду розвитку «зеленого» бізнесу в сільській місцевості України, що охоплює ключові напрями – від органічного виробництва та біоенергетики до агротуризму та екологічної сертифікації. Розкрито значення «зеленого»

бізнесу як фактору сталого розвитку із поєднанням традиційних методів управління з інноваційними еко-технологіями, що забезпечує економічну, екологічну та соціально-культурну стійкість регіонів. Запропоновано схематичне зображення ключових напрямів європейського досвіду, які можуть бути впроваджені в Україні для розвитку «зеленого» бізнесу з урахуванням органічного виробництва, біоенергетики, агротуризму та інноваційних сільськогосподарських технологій. Обґрунтовано механізм, спрямований на формування ефективної стратегії сталого розвитку сільських територій шляхом інтеграції екологічних практик і підтримки кооперативних ініціатив.

Ключові слова: «зелений» бізнес, аграрний сектор, сільські території, підприємницькі структури, євроінтеграційний розвиток, управління інноваціями, якість бізнес-процесів.

Summary. The implementation of the European integration strategy for entrepreneurial structures in the agricultural sector based on the principles of the “green” economy requires the adoption of a new management mechanism that combines innovative solutions with ecological approaches. The relevance of this study stems from the need to form sustainable agricultural systems capable of adapting to the requirements of the European Green Deal and ensuring qualitative transformation at the level of rural territories. Theoretical and methodological qualification and proposition of conceptual assessments for the prioritization of Eurointegration development of entrepreneurial structures in the agricultural sector on the foundations of the “green” economy. This includes defining the organizational and economic role of innovation management and business process quality within the institutional mechanism of economic activity and market transactions. The methodological foundation is comprised of tools of comparative analysis, structural-functional modeling, content analysis of European practices, as well as a comparative-descriptive method for evaluating the effectiveness of areas such as organic farming. The article develops a structural-logical model for implementing European practices in “green” business development in Ukraine’s rural areas. It addresses key directions – from organic production and bioenergy to agritourism and ecological certification. The significance of “green” business is revealed as a factor of sustainable development, combining traditional management methods with innovative ecotechnologies, thereby ensuring economic, ecological, and socio-cultural sustainability of regions. A schematic representation is proposed outlining the main directions of European experience that can be applied in Ukraine to develop “green” business, considering organic production, bioenergy, agritourism, and innovative agricultural technologies. The proposed mechanism is aimed at forming an effective strategy for sustainable rural development through the integration of ecological practices and support for cooperative initiatives.

Keywords: “green” business, agricultural sector, rural areas, entrepreneurial structures, European integration development, innovation management, quality of business processes.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси в економіці й аграрному секторі України постали вирішальним чинником конкурентоспроможності та стійкості національного господарського комплексу. Розвиток підприємницьких структур у контексті наявних проблем сьогодення, а саме – інституційних умов і впливів соціально-економічних змін воєнного часу – вимагає ефективних стратегій управління інноваціями та якістю бізнес-процесів.

Сільськогосподарське виробництво потребує трансформації у напрямі екологічної ефективності та раціонального, на засадах сталого розвитку, використання ресурсів, що відповідає глобальним викликам (зміна клімату, деградація ґрунтів, скорочення біорізноманіття тощо). Відповідно, впровадження принципів Європейського Зеленого курсу посилює актуальність розвитку «зеленої» економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аресал публікацій і наукових напрацювань з проблематики, яка розглядається, надзвичайно обширний, проте, на наше переконання, контекстуально до означення засад і аналітик щодо євроінтеграційного розвитку аграрного сектору, підприємницьких структур, основ «зеленої» економіки, а також значимості управління інноваціями та якості бізнес-процесів слід виокремити праці дослідників:

М. Гуменюк та ін. [3] – питання розвитку «зеленого» бізнесу як інноваційної екологічно відповідальної форми підприємницької діяльності; Г. Калетнік та ін. [4] – проблематика розвитку та реалізації інституційного потенціалу управління відходами на шляху євроінтеграції національної економіки й підприємств у інтерпретації засад впровадження «зелених» стандартів і технологій організації господарювання; У. Карбівська та ін. [5] – методична кваліфікація економіко-технологічних основ застосування елементів біологізації в органічному виробництві як «зеленої» практики в налагодженні господарського процесу вирощування сільськогосподарських культур; О. Бородіна, І. Прокопа та О. Шубравська [8] – стратегічні орієнтири розвитку сільського господарства і сільських територій у відповідності до наявної інституційної бази; І. Вініченко, М. Полегенька та Н. Дьяченко [9] – аспекти організації здійснення бізнес-процесів у підприємствах з урахуванням пріоритетності інноваційного розвитку для посилення конкурентоспроможності; Л. Герман і В. Запужляк [10] – методологічні співставлення засад сталого розвитку й інституційного функціоналу «зеленого» курсу; Т. Зінчук і Н. Куцмус [11] – методологічний аналіз механізмів реалізації Спільної аграрної політики ЄС; І. Кицюк, Н. Науменко та В. Присяжнюк [12] – інститу-

ційний аналіз положень Європейського Зеленого курсу; Н. Коваленко та Ю. Малахова [13] – проблематика стратегічного управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств України; І. Кривецький [14] – аналіз економічного механізму забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств; Б. Мілвард [15] – засади організації міжнародної торгівлі та формування підходів до прийняття асиметричних управлінських рішень для сталого розвитку економічних систем; С. Березіна та ін. [16] – систематизація інституційних стандартів імплементації підприємницьких практик «зеленої» економіки; Н. Чандрян [17] – інституційний і організаційно-економічний аналіз сучасних проблем і можливостей урядування, економіки та суспільства; О. Рябчин і Д. Кулага [19] – аналіз керівних принципів та інструментів реалізації політики «зеленого» відновлення; В. Самодай, Ю. Машина та Н. Колесник [20] – оцінка функціональної ролі і ефективності інновацій.

Проте невіршеними і такими, що потребують поглибленого наукового опрацювання, залишаються проблеми інституційного й організаційно-економічного сприяння реалізації євроінтеграційної перспективи з урахуванням засад «зеленої» економіки при управлінні інноваціями, формуванні якості бізнес-процесів для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Мета статті – теоретико-методично кваліфікувати та запропонувати концептуальні оцінки пріоритетності євроінтеграційного розвитку підприємницьких структур аграрного сектора на засадах «зеленої» економіки, визначивши організаційно-економічну забезпечуючу роль управління інноваціями і якістю бізнес-процесів у інституційному механізмі господарювання, реалізації ринкових трансакцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Господарську основу «зеленої» економіки становить «зелений» бізнес. В аграрному секторі «зелена» модель організації господарювання є однією з найперспективніших з позицій соціальної й економічної ефективності, а для України – перспективності задоволення євроінтеграційних мотивацій.

Практично до сільського господарства значення «зеленого» бізнесу особливо проявляється в умовах зростаючого тиску на екосистеми та необхідності адаптації до глобальних кліматичних змін, які загрожують продовольчій безпеці та економічній стабільності. Доцільним є відзначення того, що сектор відіграє важливу роль і у збереженні культурної та природної спадщини, оскільки забезпечує сталість традиційних методів господарювання, які гармонійно поєднуються з сучасними екологічними технологіями. Сприяє формуванню нових ринкових можливостей, зокрема через розвиток органічного землероб-

ства, що відкриває доступ до високоприбуткових зовнішніх ринків, де попит на екологічно чисту продукцію стабільно зростає [6, с. 112].

У організації євроінтеграційного розвитку підприємницьких структур аграрного сектору ситуація потребує як інституційного, так і економічного втручання, переформатування регламентуючих, регуляторних політик підтримки бізнесу, адже більшість наявних моделей функціонуючих в Україні інституційних типів агрогосподарств не застосовують достатньо передових практик управління інноваціями та якістю бізнес-процесів. Вважаємо, що такий стан справ не створює поки що ефективних передумов для забезпечення переважаючої конкурентоспроможності традиційного типу і безумовно спроможного євроінтеграційного розвитку підприємницьких структур аграрного сектору на засадах «зеленої» економіки. *Також більшість українських суб'єктів практично не поєднує економічну ефективність із турботою про довкілля, що створювало б умови для сталого розвитку сільських територій. Така ситуація, наприклад, в Європейському Союзі розцінюється як інституційний нонсенс. Зазначене вважаємо нашою узгодженою авторською позицією щодо виокремлення фундаментальних проблем власне євроінтеграції вітчизняних аграрних господарств на сучасному етапі та тривалій період до цього часу.*

Одним із перспективних напрямів органічного землеробства є застосування елементів біологізації в технології вирощування окремих культур, зокрема гречки, що дозволяє не лише підвищити екологічну чистоту продукції, а й забезпечити її високу конкурентоспроможність [5, с. 235–236]. Завдяки цьому органічне землеробство стає не лише інструментом економічного зростання, а й важливим чинником відновлення природного балансу, гарантуючи довгострокову стійкість сільських територій і збереження їхнього екологічного потенціалу для майбутніх поколінь [6, с. 112].

Для оцінки системи розвитку підприємництва на засадах «зеленої» економіки доцільно проаналізувати практики «зеленого» господарювання, виокремивши специфіку за секторами (табл. 1).

Сфери діяльності «зеленого» бізнесу спрямовані на збереження природних ресурсів, підвищення екологічної стійкості та соціально-економічного розвитку сільських громад [6, с. 113]. У контексті заявлених наукових позицій, на рис. 1 авторами запропонована схема, яка відображає системний підхід до управління «зеленим» бізнесом в аграрному секторі в контексті європейської інтеграції з проєкцією на взаємодію внутрішнього та зовнішнього середовищ, в яких функціонують різні інституційні підприємницькі структури.

Розглянемо елементи внутрішнього середовища. Блоком «формальні інституції» визначається нормативно-правова база для підтримки зеленого бізнесу, включаючи закони, державні програми,

Таблиця 1 – Сектори «зеленої» економіки підприємницьких структур для ефективного управління інноваціями й підвищення якості бізнес-процесів

Сфера господарювання	Основна характеристика інноваційності	Ефект якості бізнес-процесів
Органічне сільське господарство	Вирощування сільськогосподарських культур без використання хімічних добрив, пестицидів і синтетичних препаратів	Збереження біорізноманіття
Точне землеробство	Використання цифрових технологій для оптимізації внесення добрив, зрошення і збору врожаю	Рациональне еколого-орієнтоване використання ресурсів
Виробництво біопрепаратів	Виробництво органічних добрив, біофунгіцидів, біоінсектицидів	Зменшення забруднення води та ґрунту
Агрокотуризм	Поєднання сільського господарства з туристичними послугами: агротури, екоферми, дегустації локальних продуктів	Збереження культурної спадщини
Виробництво біопалива	Переробка аграрних відходів (солома, лушпиння) на біогаз, біоетанол або пелети	Зменшення викидів парникових газів
Екологічне тваринництво	Вирощування тварин на природних кормах без використання гормонів і антибіотиків	Збереження природних екосистем
Відновлювальна енергетика	Використання сонячних, вітрових і гідроелектростанцій для виробництва енергії в сільських громадах	Скорочення викидів парникових газів
Переробка аграрних відходів	Виготовлення компосту, органічних добрив, вторинна переробка залишків сільськогосподарської продукції	Запобігання забрудненню природного середовища
Лісове господарство	Вирощування, догляд і відновлення лісових масивів для забезпечення сталого використання деревини та біоресурсів	Запобігання ерозії ґрунтів
Кооперативи зі спільного використання ресурсів	Об'єднання дрібних фермерів для спільного використання техніки, зберігання та збуту продукції	Стимулювання соціальної взаємодії

Джерело: адаптовано і актуалізовано з [1; 2; 6, с. 112–113; 7]

екологічні стандарти та фінансові інструменти, які створюють нормативно-фінансову основу для функціонування «зеленого» бізнесу та встановлюють стандарти сталого виробництва (рис. 1).

Неформальні інституції є носіями культури взаємодії, які забезпечують соціальну згуртованість, довіру, взаємну підтримку в сільських громадах, підвищують ефективність формальних структур і сприяють сталому розвитку через співпрацю (місцеві традиції, соціальні практики та кооперативні зв'язки, що допомагають соціальній інтеграції та локалізації інновацій).

Інфраструктурні елементи в системі управління європейською інтеграцією розвитку підприємницьких структур є сукупністю матеріальних, технічних, інституційних та інформаційно-комунікаційних ресурсів, що в основі мають функціональну цілісність і ефективність трансформаційних процесів у рамках зеленої економіки (цифрові платформи, логістичні мережі для постачання та продажу продукції та ін.). Ринки збуту гарантують економічну прибутковість «зелених» ініціатив і забезпечують економічну окупність (можливості виходу на міжнародні ринки, європейські системи сертифікації, маркетингові стратегії та логістику продажів).

Сфери діяльності «зеленого» бізнесу спрямовані на екологізацію виробництва, раціональне використання ресурсів, розвиток альтернативної енергетики, органічного землеробства, екоту-

ризму та інноваційних моделей переробки (сільське господарство, енергетика, переробка, зелений туризм, зелене підприємництво у сільській місцевості). Механізми забезпечення ресурсами впливу на екосистему полягають у підтримці балансу екосистеми та створенні умов для переходу до циркулярної економіки (фінансування, постачання, забезпечення інновацій технологічних та людських ресурсів).

Управління інноваціями в аграрному секторі акумулюватиме механізми впровадження екологічно орієнтованих інновацій у виробничі процеси підприємницьких структур і забезпечення конкурентоспроможності бізнес-структур та їх відповідність вимогам Європейської зеленої угоди (біотехнології, цифрові рішення, інновації в переробці, залучення галузевих наукових закладів для встановлення обсягів та напрямів фінансування).

Системи управління якістю бізнес-процесів поволі стають показником інтеграції підприємств у глобальний ланцюг створення вартості, який ініціюватиме прозорість процесів і контроль якості на всіх етапах виробництва та логістики (впровадження стандартів управління якістю (ISO 9001, HACCP, екостандарти ЄС).

Зовнішнє середовище формує глобальний контекст функціонування системи: інтеграція в політику Європейського зеленого курсу, кліматичні виклики, трансформації споживчого попиту, міжнародна екологічна політика. Зовнішнє

Рисунок 1 – Система управління євроінтеграційним розвитком підприємницьких структур на основі інноваційності бізнес-процесів

Джерело: розроблено авторами.

середовище дає змогу, за умови забезпечення конкурентоспроможності, налагодження зовнішньоекономічної діяльності та скасування торговельних обмежень для українського експорту, означити стратегічні виклики та можливості у світі, фінансування з боку міжнародних донорів, доступ до нових технологій і стандартів екологічної відповідальності.

Установлено, що спільна взаємодія всіх блоків та середовищ потребує більш активного забезпечення адаптивності, стійкості, розбудови сучасної ринкової інфраструктури та інноваційності розвитку підприємницьких структур у сільському господарстві відповідно до принципів Європейської зеленої угоди.

Україна активно реалізує програми та ініціативи інституційних структур для розвитку «зеленого» бізнесу на селі, що відображається у діяльності конкретних організацій, впливі на сільське господарство, економічних показниках. Відповідно, розвиток «зеленого» бізнесу на селі в Україні здебільшого залежить від діяльності різних інституційних структур. Реалізації конкретних кейсів ілюструють їхній вплив на економічні показники та роз-

виток екологічно орієнтованого підприємництва [6, с. 113], що представлено в табл. 2.

Інституційні зміни в аграрному секторі України суттєво впливають на зайнятість, соціальну мобільність та участь молоді в сільському господарстві. Аналіз цих аспектів є ключовим для розуміння ефективності впровадження «зеленого» бізнесу та сталого розвитку сільських територій. Кейси (табл. 2) демонструють, як діяльність різних інституційних структур сприяє розвитку «зеленого» бізнесу на селі в Україні, підвищуючи економічні показники та забезпечуючи сталий розвиток аграрного сектору [6, с. 114–115]. Важливою є оцінка зміни пріоритетів у розвитку «зеленого» бізнесу в Україні, а також успіх таких ініціатив у сільській місцевості.

Розуміння змін у пріоритетах інвестицій у екологічні проекти в умовах війни, а також адаптація інституційних структур до нових реалій є важливим для формулювання стратегій розвитку «зеленого» бізнесу на селі. Для цього можемо використати європейський досвід для імплементації рекомендацій з розвитку «зеленого» бізнесу, зокрема за напрямками (рис. 2).

Таблиця 2 – Інституційні кейси євроінтеграційного розвитку підприємницьких структур в аграрному секторі України на засадах «зеленої» економіки

Інституційний кейс	Характеристики
Державні програми та ініціативи	Програма «Зелена країна» (у 2021 році уряд України ініціював програму «Зелена країна», яка передбачає висадку 1 мільярда дерев протягом трьох років) Державна підтримка органічного виробництва (у 2022 році уряд виділив 50 мільйонів гривень на підтримку органічних фермерських господарств)
Фінансові інституції та донорські організації	Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) (у 2020 році ЄБРР надав кредит у розмірі 25 мільйонів євро українській компанії «Агроф'южн» для розвитку виробництва органічної томатної пасти) Програма USAID «Агросільрозвиток»: (у 2018–2023 роках програма інвестувала понад 20 мільйонів доларів у розвиток сільського господарства, зокрема в екологічно чисті технології)
Громадські організації та кооперативи	Асоціація «Органічна Україна» (об'єднує понад 500 виробників органічної продукції) Кооператив «Зелений кошик» (у 2021 році кооператив об'єднав 50 дрібних фермерів для спільного виробництва та збуту екологічно чистої продукції)
Освітні та наукові установи	Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБІП) (у 2022 році університет започаткував програму з підготовки фахівців у сфері органічного землеробства) Інститут агроекології та природокористування НААН України (у 2023 році інститут розробив нові біопрепарати для захисту рослин)
Технологічні компанії та стартапи	Стартап «AgriEye»: у 2020 році компанія розробила дрони для моніторингу стану посівів та оптимізації використання ресурсів Компанія «SmartFarming»: з 2019 року впроваджує технології точного землеробства

Джерело: адаптовано і актуалізовано з [1; 2; 7; 6, с. 112–113; 9]

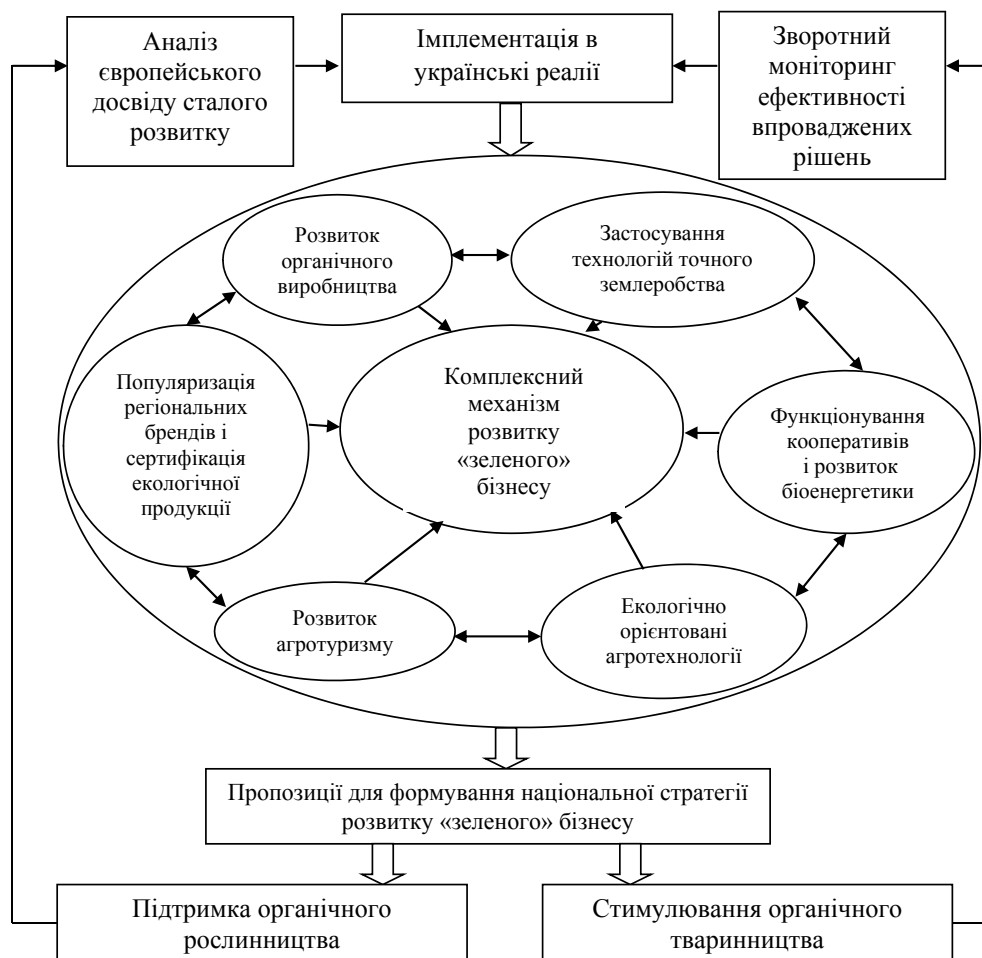

Рисунок 2 – Європейський досвід імплементції рекомендацій з розвитку «зеленого» бізнесу

Джерело: адаптовано і актуалізовано з [6, с. 113–114; 18]

У контексті євроінтеграційних процесів та імплементації вимог Європейського Зеленого курсу розвиток «зеленого» бізнесу в Україні вимагає комплексного підходу до вдосконалення інституційної підтримки. Основним завданням є створення сприятливого середовища, яке сприятиме екологічній трансформації аграрного сектору, зростанню економічної ефективності та соціальної стійкості сільських територій.

Оптимізація нормативно-правової бази стає ключовим інструментом забезпечення ефективного переходу до «зеленої» економіки, оскільки саме чіткі правила гри сприяють підвищенню інвестиційної привабливості, мінімізації ризиків і створенню прозорих умов для розвитку сталих бізнес-моделей. Зазначене матиме відповідний вплив на створення сприятливих інституційних умов для підтримки євроінтеграційних процесів у розвитку підприємницьких структур на засадах «зеленої» економіки.

Висновки. Особливість аграрної сфери ЄС полягає у продукуванні широкого розмаїття сільськогосподарських товарів та послуг на засадах «зеленої» економіки. Для України це відкриває нові перспективи на зовнішніх ринках, особливо

в умовах зростаючого попиту на продукцію, вироблену з використанням «зелених» технологій. З іншого боку, підприємницькі структури у процесі євроінтеграції наслідують конкурентоспроможність переважно за умови доцільної дифузії інновацій, ефективного управління, а також забезпечення якості бізнес-процесів.

Отже, євроінтеграційний розвиток підприємницьких структур на базі «зеленої» економіки сприятиме: на рівні підприємств – організації господарювання на засадах управління інноваціями та забезпечення якості бізнес-процесів; на рівні аграрного сектору та сільських територій, національної економіки загалом – становленню євроорієнтованого інституційного забезпечення поступу до критеріїв сталого господарювання. У сукупності загалом це може сприяти соціально-економічній стійкості та резильєнтності галузі-підприємств в умовах впливу турбулентних шоків. Також інтеграція у європейський високодохідний ринок забезпечуватиме формування, нарощення економічного потенціалу підприємств для повоєнного відновлення – зокрема й на засадах реалізації «зелених» ініціатив.

Список використаних джерел:

1. Agriculture Statistics at regional level. Eurostat. 2024. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Agriculture_statistics_at_regional_level (дата звернення: 10.05.2025)
2. Farmers of Ukraine. TRIPOLI. 2024. URL: <https://tripoli.land/ua/farmers> (дата звернення: 10.05.2025)
3. Humeniuk M., Shelenko D., Nemish D., Balaniuk I. Improving the efficiency of agricultural entrepreneurship by processing rapeseed to biodiesel. *Scientific Papers: Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*. 2021. Vol. 21. Issue 3. P. 431–438. URL: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.21_3/Art49.pdf
4. Kaletnik G., Pryshliak N., Khvesyk M., & Khvesyk J. Institutional capacity building on waste management as a secondary resource in Ukraine on the path to European integration. *Polityka Energetyczna*. 2022. Vol. 25. Issue 3. P. 105–122. DOI: <https://doi.org/10.33223/epj/153932>
5. Karbivska U., Konychak H., Dutchak O., et al. Application of Biologization Elements in Buckwheat Organic Cultivation Technology. *Ecological Engineering & Environmental Technology*. 2024. Vol. 25. Issue 5. P. 235–242. DOI: <https://doi.org/10.12912/27197050/186125>
6. Lopatynskiy Yu., Shpykuliak O., Kyfyak V., Shelenko D., & Shpykuliak V. Development of institutional structures of green business in rural areas under European integration and global challenges. *Economics and Business Management*. 2025. Vol. 16. No. 1. P. 108–125. DOI: <https://doi.org/10.31548/economics/1.2025.108>
7. Organic Producers in Ukraine. [Organicinfo.ua](https://organicinfo.ua/producer). 2024. URL: <https://organicinfo.ua/producer>
8. Бородина О., Прокопа І., Шубравська О. Стратегічні орієнтири сільського господарства і сільських територій України на період до 2030 р.: відповідність європейському вибору. *Економіка України*. 2025. Том 68. № 1 (758). С. 3–19. DOI: https://doi.org/10.15407/econo_ukr.2025.01.003
9. Вініченко І., Полегенька М., Дьяченко Н. Методологічні аспекти інноваційного розвитку бізнес-процесів підприємств. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-36>
10. Герман Л.Т., Запужляк В.З. Трансформація внутрішнього ринку ЄС під впливом «зеленого курсу»: на шляху до сталого розвитку. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2025. Вип. 24. С. 373–383. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.41>
11. Зінчук Т.О., Куцмус Н.М. Спільна аграрна політика ЄС на 2023–2027 рр.: амбіції і релевантність Цілям сталого розвитку. *Економіка України*. 2023. Том 66. № 11. С. 76–96. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.11.076>
12. Кицюк І., Науменко Н., Присяжнюк В. Європейський зелений курс: можливості та наслідки для українського бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-87>
13. Коваленко Н., Малахова Ю. Стратегічне управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств України. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-155>
14. Кривецький І. Економічний механізм забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах євроінтеграційних процесів. *Вісник ШНАУ. Економіка і менеджмент*. 2023. № 2 (94). С. 25–32. DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2023.2.5>

15. Мілвард Б. Міжнародна торгівля і сталий розвиток. Економічні, історичні та моральні аргументи на користь асиметричної глобальної торгівлі / пер. з англ. Роман Ключко. Київ : Наш Формат, 2025. 288 с.
16. На шляху зеленої модернізації економіки: модель сталого споживання та виробництва : дов. / С.В. Берзіна та ін. Київ: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 138 с. URL: https://www.ecolabel.org.ua/images/page/dovidnyk_ssp.pdf
17. Наїр Чандрен. Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства / пер. з англ. Ірина Гнатковська. Київ: Наш Формат, 2025. 288 с.
18. Повоєнне відновлення агросектору має стати зеленим. AgroPortal. 2022. URL: <https://agroportal.ua/blogs/povoєnne-vidnovlennya-agrosektoru-maye-stati-zelenim> (дата звернення: 10.05.2025)
19. Рябчин О., Кулага Д. (2023). Зелене відновлення України: Керівні принципи та інструменти для тих, хто ухвалює рішення. Київ: KSE. 189 с.
20. Самодай В., Машина Ю., Колесник Н. Інновації в діяльності суб'єктів господарювання в здійсненні зовнішньоекономічних операцій. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5454>

References:

1. Agriculture statistics at regional level. (2024). *Eurostat*. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Agriculture_statistics_at_regional_level
2. Farmers of Ukraine. (2024). *Tripoli.land*. Available at: <https://tripoli.land/ua/farmers>
3. Humeniuk M., Shelenko D., Nemish D., Balaniuk I. (2021). Improving the efficiency of agricultural entrepreneurship by processing rapeseed to biodiesel. *Scientific Papers: Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, vol. 21, iss. 3, pp. 431–438. Available at: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.21_3/Art49.pdf
4. Kaletnik G., Pryslyak N., Khvesyuk M., Khvesyuk J. (2022). Institutional capacity building on waste management as a secondary resource in Ukraine on the path to European integration. *Polityka Energetyczna*, vol. 25, iss. 3, pp. 105–122. DOI: <https://doi.org/10.33223/epj/153932>
5. Karbivska U., Konychak H., Dutchak O. (2024). Application of biologization elements in buckwheat organic cultivation technology. *Ecological Engineering & Environmental Technology*, vol. 25, iss. 5, pp. 235–242. DOI: <https://doi.org/10.12912/27197050/186125>
6. Lopatynskyi Yu., Shpykuliak O., Kyfyak V., Shelenko D., Shpykuliak V. (2025). Development of institutional structures of green business in rural areas under European integration and global challenges. *Economics and Business Management*, vol. 16, no. 1, pp. 108–125. DOI: <https://doi.org/10.31548/economics/1.2025.108>
7. Organic producers in Ukraine. (2024). *Organicinfo.ua*. Available at: <https://organicinfo.ua/producer>
8. Borodina O., Prokopa I., Shubravska O. (2025). Stratehichni oriientyry silskoho hospodarstva i silskykh terytorii Ukrainy na period do 2030 r. [Strategic guidelines for agriculture and rural areas of Ukraine until 2030]. *Ekonomika Ukrainy*, vol. 68, no. 1, pp. 3–19. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.01.003> (in Ukrainian)
9. Vinichenko I., Polehenka M., Dyachenko N. (2025). Metodolohichni aspekty innovatsiinoho rozvytku biznes-protsesiv pidpriemstv [Methodological aspects of innovative development of enterprise business processes]. *Ekonomika ta Suspilstvo*, no. 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-36> (in Ukrainian)
10. Herman L. T., Zapukhlyak V. Z. (2025). Transformatsiia vnutrishnoho rynku YeS pid vplyvom “zelenoho kursu”: na shliakhu do staloho rozvytku [Transformation of the EU internal market under the influence of the Green Deal: Towards sustainable development]. *Tavriyskyi Naukovyi Visnyk. Seriya: Ekonomika*, no. 24, pp. 373–383. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.41> (in Ukrainian)
11. Zinchuk T. O., & Kutsmus N. M. (2023). Spilna aharna polityka YeS na 2023–2027 rr.: ambitsii i relevantnist Tsiliam staloho rozvytku [EU Common Agricultural Policy for 2023–2027: Ambitions and relevance to the Sustainable Development Goals]. *Ekonomika Ukrainy*, vol. 66, no. 11, pp. 76–96. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.11.076> (in Ukrainian)
12. Kytciuk I., Naumenko N., & Prysiazhniuk V. (2023). Yevropeyskyi zelenyi kurs: mozhlyvosti ta naslidky dlia ukraïnskoho biznesu [European Green Deal: Opportunities and consequences for Ukrainian business]. *Ekonomika ta Suspilstvo*, no. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-87> (in Ukrainian)
13. Kovalenko N., & Malakhova Yu. (2025). Stratehichne upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu ahrarykh pidpriemstv Ukrainy [Strategic management of innovation activities of agricultural enterprises in Ukraine]. *Ekonomika ta Suspilstvo*, no. 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-155> (in Ukrainian)
14. Kryvetskyi I. (2023). Ekonomichniy mekhanizm zabezpechennia funktsionuvannia silskohospodarskykh pidpriemstv v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv [Economic mechanism for ensuring the functioning of agricultural enterprises in the context of European integration processes]. *Visnyk SNAU. Ekonomika i menedzhment*, no. 2(94), pp. 25–32. DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2023.2.5> (in Ukrainian)
15. Milward B. (2025). *Mizhnarodna torhivlia i stalyy rozvytok. Ekonomichni, istorychni ta moralni arhumenty na koryst asymetrychnoi hlobalnoi torhivli* [International trade and sustainable development: Economic, historical, and moral arguments for asymmetric global trade] (R. Klochko, transl.). Kyiv: Nash Format, 288 p. (in Ukrainian)
16. Berzina S.V. (2017) *Na shliakhu zelenoi modernizatsii ekonomiky: Model staloho spozhyvannia ta vyrobnytstva* [On the path of green modernization of the economy: Model of sustainable consumption and production]. Kyiv: Instytut ekolohichnoho upravlinnia ta zbalansovanoho pryrodokorystuvannia, 138 p. Available at: https://www.ecolabel.org.ua/images/page/dovidnyk_ssp.pdf (in Ukrainian)

17. Nair C. (2025). *Derzhava staloho rozvytku. Maibutnie uriaduvannya, ekonomiky ta suspilstva* [The sustainable state: The future of governance, economy, and society] (I. Hnatkivska, transl.). Kyiv: Nash Format, 288 p. (in Ukrainian)
18. Povoienne vidnovlennia ahrosektoru maie staty zelenym [Post-war recovery of the agricultural sector must be green]. (2022). *Agroportal.ua*. Available at: <https://agroportal.ua/blogs/povoyenne-vidnovlennya-agrosektoru-maye-stati-zelenim> (in Ukrainian)
19. Ryabchyn O., Kulaga D. (2023). *Zelene vidnovlennia Ukrainy: Kerivni pryntsypy ta instrumenty dlia tykh, khto ukhvaliuiе rishennia* [Green recovery of Ukraine: Guidelines and tools for decision-makers]. Kyiv: KSE, 189 p. (in Ukrainian)
20. Samodai V., Mashyna Yu., Kolesnyk N. (2025). *Innovatsii v diialnosti subiektiv hospodariuvannia v zdiisnenni zovnishnoekonomichnykh operatsii* [Innovations in the activities of business entities in conducting foreign economic operations]. *Ekonomika ta Suspilstvo*, no. 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-36> (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 31.06.2025